

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Taloushallinto

2016

Pekka Lehtola

PATENTTEIHIN PERUSTUVIEN TULOJEN KANSAINVÄLINEN VEROSUUNNITTELU

– Esimerkkinä Iso-Britannian Patent Box-
järjestelmä

Pekka Lehtola

PATENTTEIHIN PERUSTUVIEN TULOJEN KANSAINVÄLINEN VEROSUUNNITTELU

- Esimerkkinä Iso-Britannian Patent Box-järjestelmä

Opinnäytetyössä tarkastellaan suomalaisen pk-yrityksen mahdollisuutta hyödyntää Iso-Britannian Patent Boxina tunnettua verotuksen lisävähennysjärjestelmää osana kansainvälistä verosuunnittelua. Tarkoituksena on kuvata hypoteettinen järjestely Patent Boxin hyödyntämiseksi ja tunnistaa järjestelyyn liittyvät ongelmakohdat.

Opinnäytetyön selvityksen kohteina ovat ensinnäkin kansainvälisen verotuksen normit ja niiden suhde verosuunnitteluun. Lisäksi kohteena ovat verosuunnittelujärjestelyyn liittyvän isobritannialaisen tytäryhtiön yhtiömuodot sekä varallisuuden siirto Suomesta tytäryhtiöön. Emo- ja tytäryhtiön välisten liiketoimien siirtohinnoittelu on yhtenä oleellisena osana tutkimusta. Lopuksi käsitellään Iso-Britannian yhtiöverotukseen liittyvä Patent Box-vähennys. Aineistona on käytetty alan kirjallisuutta, viranomaisohjeita ja asiaan liittyviä säädöksiä.

Patent Boxin kaltaisten veroetujen onnistunut hyödyntäminen edellyttää yksityiskohtaista valmistautumista. Vähennysjärjestelmä, kansainväliset sijoitukset sekä siirtohinnoittelu sisältävät tulkinnanvaraisia säädöksiä, jotka väärin sovellettuna voivat lievimmillään nollata mahdollisen verohyödyn ja pahimmillaan luoda epäilyn veronkierrosta. Eri maiden dokumentointivaatimukset myös poikkeavat toisistaan, mikä voi aiheuttaa lisäkustannuksia.

Opinnäytetyössä kuvattu verosuunnittelukäytäntö osoittautui haasteelliseksi erityisesti patentin siirron aiheuttaman laskennallisen tuloveron realisoitumisen ja Patent Box-järjestelmään liittyvien laskennallisten erien vuoksi. Vaikka kuvatus kaltaisen käytäntö olisi mahdollista toteuttaa laillisesti, olisi sillä saavutettavan verohyödyn ennakointi epävarmaa.

ASIASANAT:

verosuunnittelu, siirtohinnoittelu, kansainvälinen vero-oikeus, yhtiöoikeus, Iso-Britannia

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business | Financial management

2016 | 35 pages

Instructor: Jari Leppihalme

Pekka Lehtola

INTERNATIONAL TAX PLANNING OF PATENT BASED INCOME

- The Patent Box regime of Great Britain as an example

The aim of this thesis is to study the possibility of a Finnish small or medium sized company to profit from the application of the British Patent Box tax deduction regime as part of international tax planning. The intention is to describe a hypothetical arrangement for the use of the Patent Box regime and to identify possible problematic aspects of the arrangement.

The subjects of this thesis are, first of all, the norms of international taxation and their relevance to tax planning. Next are the business structures for the British subsidiary company in accordance to the tax planning arrangement and the transfer of property from Finland to the subsidiary. Transfer pricing between parent- and subsidiary companies is a major part of the thesis. Final part considers the Patent Box-tax deduction regime of British corporate tax law. The source material consists of academic literature of relevant fields, official guidance material and legislation on the subject.

The successful application of Patent Box like tax incentives requires detailed preparation. The tax deduction regime, international investments and transfer pricing include regulations that are open to interpretation. Erroneous application of said regulations could lead to losing any possible tax benefits and even to suspicion of attempted tax evasion. The documentation requirements of different states also differ from one another and as such can induce additional costs.

The tax planning arrangement described in the thesis was shown to be challenging, especially because of the extra corporate tax incurred from the transfer of a patent and internal deductions of the Patent Box regime. Even if the described arrangement would be possible to implement legally, the gained tax benefit would be difficult to predict.

KEYWORDS:

tax planning, transfer pricing, international tax law, corporate law, Great Britain

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 KANSAINVÄLISEN VEROTUKSEN NORMEISTA	7
2.1 Yleiset periaatteet	7
2.2 Kansainvälinen vero-oikeus Suomessa	8
2.3 Kansainvälisen verosuunnittelun rajat	11
3 TYTÄRYHTIÖN YHTIÖMUODON VAIHTOEHDOT	15
4 VARALLISUUSERÄN SIIRTO VEROTUKSESSA	18
4.1 Liiketoimintasiirto	18
4.2 Apportti	20
5 SIIRTOHINNOITTELUN PERIAATTEET	23
6 PATENT BOX-VÄHENNYKSEN TOTEUTUS	29
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Monissa Euroopan maissa tarjotaan verohelpotuksia patenttioikeuksien hyödyntämiseen perustuvilla tuloilla. Tämä luo mahdollisuuden, ja toisaalta myös yllykkeen, verosuunnittelulle myös yrityksille, jotka ovat sijoittuneet niihin maihin joissa verohelpotuksia ei tarjota. Onhan selvää, että jos samoilla markkinoilla toimivilla yrityksillä on verotuksen takia merkittävästi poikkeavat kustannusrakenteet, eivät tarjouskilpailut ole lähtökohtaisesti tasavertaisia. Korkeamman verotuksen maissa yritysten on pyrittävä sopeuttamaan toimintaansa kilpailukykyä turvaamiseksi. Verohelpotuksilla myös poliittisesti ohjataan elinkeinoelämää ja kulutusta haluttuun suuntaan.

Kansainvälinen verokilpailu on mielestäni valuutan arvon manipulaation ohella suurimpia häiriötekijöitä tehokkaiden maailmanmarkkinoiden kehityksessä. Yritysjärjestelyiden tulisi perustua markkinatuntemukseen, ei satunnaisiin poliittisiin lehmänkauppoihin. Verokilpailu, ja sen hyödyntäminen, luo nähdäkseni kysyntää tuotteiden tai palveluiden laadun kannalta toissijaisille konsulteille, suuntaa pääomia ylimääräisiin yritysraakenteisiin ja heikentää yleistä lainkuuliaisuutta. Verosuunnittelu on kuitenkin nykyisellään oleellinen osa yritysten taloushallintoa, eikä sen opiskelua tulisi laiminlyödä pelkän idealistisen enakkokäsityksen perusteella.

Euroopan patenttiviraston (EPO) ja sisämarkkinoiden harmonisointiviraston (OHIM) julkaiseman tutkimuksen mukaan patentti-intensiiviset toimialat tuottivat noin 10 % EU:n ja noin 17 % Suomen bruttokansantuotteesta (EPO & OHIM 2013, 72–73). Patentit ovat siis muuhun Eurooppaan verrattuna erityisen tärkeä osa Suomen kansantaloutta. Tästä riippuvuudesta huolimatta Suomessa ei tarjota verohelpotuksia patenttioikeuksiin perustuvilla tuloilla, joten Suomessa on selkeä yllyke käyttää muiden maiden tarjoamia mahdollisuuksia. Kansallisten järjestelmien eroavuuksien takia on kuitenkin olemassa lukemattomia enemmän tai vähemmän laillisia verosuunnittelukäytäntöjä. Opinnäytetyön tavoitteena onkin täten kuvata ja analysoida patenteihin perustuvien tulojen kansainvälistä verosuunnittelua yhden esimerkin kautta.

Pyrin selvittämään Iso-Britannian Patent Boxin tunnetun verohelpotusjärjestelmän hyödyntämisen mahdollisuutta hypoteettisen suomalaisen yhtiön näkökulmasta. Järjestelmässä patenteihin perustuvia tuloja verotetaan siirtymäajan jälkeen puolet pienemmällä yhtiöveroprosentilla kuin muita tuloja. Rajoitun lähinnä Suomessa toimiviin pk-yrityksiin, sillä kansainvälisten suuryritysten yksilölliset konsernirakenteet toisivat mukanaan liikaa

huomioitavia muuttujia. Samalla yksityishenkilöiden immateriaalioikeuksien tulot rajautuvat tutkimuksen ulkopuolelle, sillä Patent Box soveltuu vain yritystuloihin. Valitsin Iso-Britannian muiden veroetuja tarjoavien maiden joukosta lähinnä kielen takia; englannin osaaminen on Suomessa niin yleistä ja opaskirjallisuuden saatavuus niin runsasta, että sinne suuntautuvat yritysjärjestelyt ovat periaatteessa mahdollisia ilman erityisiä asiantuntijakonsultteja välikäsinä. Kynnys järjestelmän hyödyntämiseen on siis suhteellisen alhainen moniin muihin maihin verrattuna.

Selvityksen kohteita ovat ensinnäkin kansainvälisen verotuksen oikeudelliset taustat ja niiden ilmeneminen Suomessa. Toisena kohteena on verotuksen kannalta edullisimman isobritannialaisen tytäryhtiön yhtiömuodon valitseminen. Kolmantena on hypoteettisen patentin sijoittaminen Suomesta tytäryhtiöön. Neljäntenä on emoyhtiön patentin hyödyntämisestä johtuvien lisenssimaksujen siirtohinnoittelu tytäryhtiölle. Ja viimeisenä kohteena on tytäryhtiön tulojen rekisteröinti Patent Boxiin ja siitä seuraava verokohtelu. Opinnäytetyö on siten kuvaus yhdestä mahdollisesta kansainvälisen verosuunnittelun käytännöstä ja siinä huomioon otettavista oikeudellisista seikoista.

Johtuen selvityksen selkeästi toisistaan erottuvista kohdista opinnäytetyön teoreettinen osuus ja patentin siirtoon perustuva esimerkkitapaus tulevat etenemään selosteosissa rinnakkain kohta kerrallaan. Lopun pohdintaosassa tulen tekemään yhteenvedon kuvaamani verosuunnittelukäytännön hyödynnettävyyteen vaikuttavista muuttujista. Koska tarkoituksena on luonnollisesti kuvata ja analysoida lainmukainen verosuunnittelun käytäntö, tulen käyttämään aineistonani yritysjärjestely- ja verosuunnittelualan kirjallisuutta, asiaankuuluvia lainkohtia ja sopimuksia sekä keskusverolautakunnan ja korkeimman hallinto-oikeuden päätösten perusteita.

2 KANSAINVÄLISEN VEROTUKSEN NORMEISTA

Kansainvälinen vero-oikeusnormisto koostuu kansallisista laeista, bi- ja multilateraalisista verosopimuksista sekä EU- ja muusta kansainvälisestä oikeudesta (Helminen 2016b, 30). Eri osa-alueiden väliset rajat eivät ole täysin yksiselitteisesti eriteltyjä, sillä kansainvälisiä sopimuksia sisällytetään kansalliseen lainsäädäntöön eri tavoin eri maissa. Myös EU:n piirissä asetukset ovat suoraan sovellettavaa oikeutta, kun taas direktiivit edellyttävät sisällyttämistä kansalliseen lainsäädäntöön aikarajan puitteissa. Aikarajan tai puutteellisen sovittamisen jälkeen direktiivi on kuitenkin itsessään oikeudellisesti sitova.

2.1 Yleiset periaatteet

Kansainvälisen vero-oikeuden tärkeimmät periaatteet ovat neutraalisuus, oikeudenmukaisuus ja syrjäntäkielto. Neutraalisuuden periaatteen tavoitteena on varmistaa, että verotus haittaa mahdollisimman vähän sijoituspäätöksiä koti- tai ulkomaille. Käytännössä tämä tarkoittaa kaksinkertaisen verotuksen tai verottomuuden poistamista, jotta kansainväliset taloussuhteet eivät olisi erityisasemassa kotimaan toimintaan nähden. Periaatteen voi jakaa vielä pääoman vienti- ja tuontineutraalisuuteen. Vientineutraalisuudessa tilannetta tarkastellaan verovelvollisen asuinvaltion näkökulmasta. Hyvitysmenetelmä pääosin ilmentää tätä periaatetta. Siinä verovelvollisen asuinvaltio vähentää kokonaistuloista perimästään verosta sen veron määrän, joka on ulkomaisista tuloista maksettu tulon lähdevaltiossa. Hyvittämällä ulkomaisista tuloista ulkomaille maksetut verot kokonaisveroaste muodostuu yleensä jotakuinkin samaksi kuin vastaaville kotimaisille tuloille. Tuontineutraalisuudessa näkökulma on taas tulon lähdevaltiossa, eli tuloa verotetaan saman suuruisesti saajan kotivaltiosta riippumatta. Vapautusmenetelmä ilmentää tätä periaatetta. Tulonsaajan asuinvaltion vapauttaessa ulkomaiset tulot kokonaan verotuksesta on tulojen verotus samaa riippumatta saajan asuinpaikasta. Asuinvaltio siis huomioi verotuksessa ainoastaan kotimaassa ansaitut tulot, mikä saattaa olla huonosti yhteensopiva käytäntö progressiivisen verotuksen kanssa. (Helminen 2016b, 47–48.)

Vapautusmenetelmään sisältyvää aliverotuksen mahdollisuutta on lievennetty OECD:n (Organisation for Economic Co-operation and Development) malliverosopimukseenkin

sisällytetyllä vaihtoehtoisella vapautusmenetelmällä, jossa asuinvaltiossa perittävä veroprosentti määräytyy kokonaistulojen mukaan, mutta kyseistä prosenttia sovelletaan ainoastaan asuinvaltiosta saatuihin tuloihin (Myrsky & Linnakangas 2009, 29). Tämä tuottaa lähes saman suuruisen kokonaisveroasteen kuin hyvitysmenetelmä, jossa myös veroprosentti määräytyy kokonaistulojen mukaan, mutta tilitettävästä verosta vähennetään ulkomaille maksettu osuus. Hyvitys ei kuitenkaan pääsääntöisesti voi olla suurempi kuin vero, joka vastaavasta kotimaisesta tulosta olisi maksettu.

Oikeudenmukaisuusperiaatteessa verovelvollisten välinen oikeudenmukaisuus on läheisessä kytköksessä neutraalisuuden kanssa. Verovelvollisen kotipaikan määrittelyn sekä koti- ja ulkomaisista tulonlähteistä muodostuvan kokonaisveroasteen tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaista eri valtioiden välillä. Valtioiden välinen oikeudenmukaisuus koskee sellaisten verotulojen jakoa, joilla on liittymä useampaan valtioon. Yleisesti tulon lähdevaltiolla katsotaan olevan ensisijainen vero-oikeus alueellaan hankittuihin tuloihin, joihin tuen paikallisten resurssien hyväksikäytöstä tulon hankkimiseen. (Helminen 2016b, 49–50.)

Kansainvälisen vero-oikeuden syrjäntäkieltoperiaate on myös kytköksissä neutraalisuusperiaatteeseen. Eri valtioiden verovelvollisia ja toimintatapoja tulisi kohdella tasapuolisesti suhteessa toisiin, vaikkakin kansanterveydelliset ja sosiaalipoliittiset toimet voivat olla eri toimintatapoja syrjiviä. Syrjäntäkielto on näistä periaatteista selkein lähinnä sen sopimusperustan laajuuden takia. Se sisältyy Suomen perustuslakiin, sopimukseen EU:n toiminnasta sekä YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Myös OECD:n malliverosopimuksessa, johon Suomen verosopimukset yleensä perustuvat, on omat artiklansa syrjäntäkiellolle. Syrjäntäkielto kattaa kaiken työntekijöiden, tavaroiden ja pääomien vapaasta liikkuvuudesta, sijoittumisoikeudesta yrityksille ja sivuliikkeille aina suoritteiden vastaanottoon. (Helminen 2016b, 50–58.)

2.2 Kansainvälinen vero-oikeus Suomessa

Suomessa sisäisen ulkomaanvero-oikeuden tärkeimmät säädökset sisältyvät tuloverolakiin, väliyhteisölakiin, lähdeverolakiin, lakiin verotusmenettelystä ja lakiin kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen poistamisesta. Yleisen ja rajoitetun verovelvollisuuden käsitteet sisältyvät tuloverolakiin. Ne säätelevät Suomen verotuksen alueellisen ulottuvuuden. Lähdeverolaissa erikseen säädetään rajoitetusti verovelvollisen ennakonpidä-

tyksestä. Laissa kahdenkertaisen verotuksen poistamisesta säädetään niistä menettelytavoista, joilla ulkomaille maksetut verot huomioidaan Suomen verotuksessa. Laki koskee niitä valtioita, joiden kanssa Suomella ei ole verosopimusta tai joiden verosopimuksessa ei tarkemmin säädellä muusta menettelytavasta. Siinä myös määritellään hyvitysmenetelmä Suomen ensisijaiseksi tavaksi verojen tasaamiseen, mikäli verosopimuksissa ei muuta määrätä. Laki verotusmenettelystä sisältää useita viittauksia kansainvälisiin tilanteisiin, muun muassa siirtohinnoitteluun, selvittelyvelvollisuuteen ja arvioverotukseen. Lailla ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta puututaan Suomen verotuksen välttelyyn ulkomaisia väliyhteisöjä, esimerkiksi yhtiöitä, säätiöitä tai trustejä, hyväksikäyttämällä. Laki koskee pääasiassa vain erikseen asetuksella listattuja matalan verotuksen valtioita, joilla ei ole voimassa olevaa verosopimusta tietojenvaihtoa ja kaksinkertaisen verotuksen poistamista koskevine artikloineen. Oleellisia kriteereitä ovat verosopimusten artiklat, verotuksen taso, jonka tulisi olla alle 3/5 Suomessa vastaavien tulojen verotuksen tasosta sekä harjoitetun liiketoiminnan luonne, eli teollinen tai sitä tukeva toiminta ei kuulu lain piiriin. (Myrsky & Linnakangas 2009, 47–53.)

Euroopan unionin vaikutus Suomen verolainsäädäntöön tulee kahdesta kanavasta. EU:n primäärioikeus pohjaa jäsenvaltioiden hyväksyntään perussopimukseen ja sen muutoksiin, viimeisimpänä 2009 voimaan tulleen Lissabonin sopimukseen. Kokonaisuutena ne tunnetaan sopimuksena Euroopan unionin toiminnasta. Tärkeimmät primäärioikeudelliset vaikutukset ovat Euroopan sisämarkkinoiden toimintaa edistävät ihmisten, tavaroiden, palveluiden ja pääomien vapaan liikkumisen takaavat artiklat. Nämä ovat verrattavissa syrjintäkieltoperiaatteeseen. Näiden lisäksi ovat vielä valtiontuen kieltävä artikla ja direktiivien antovaltuuden artikla merkittäviä Suomen vero-oikeuden kannalta. EU:n sekundäärioikeus pohjautuu juurikin direktiivien antovaltuudenartiklaan. (Helminen 2016a, 30–32.)

Sekundäärioikeus tarkoittaa normeja, joita EU:n toimielimet säätävät perussopimuksen perusteella. Sekundäärioikeuteen kuuluvilla normeilla voi ainoastaan edistää sisämarkkinoiden toimintaa, eli niiden on suoraan liityttävä perussopimukseen kirjattuihin tavoitteisiin. Tärkeimmät Suomen vero-oikeuteen vaikuttavat sekundäärioikeudelliset normit ovat osinkojen verotusta koskeva emo-tytäryhtiödirektiivi, yritysjärjestelydirektiivi ja korko-rojaltidirektiivi. (Helminen 2016a, 36–40.)

Emo-tytäryhtiödirektiivillä mahdollistetaan EU-valtioissa olevien emo- ja tytäryhtiöiden välinen verovapaa osingonjako. Tarkoituksena on poistaa konserniyhtiöiden organisoi-

tumista haittaavat veroesteet ja kaksinkertainen verotus EU:n sisältä. Suomessa direktiivi on toimeenpantu lailla rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta, jossa säädetään lähdeverosta (Myrsky & Linnakangas 2009, 255–256). Samalla lailla on myös toimeenpantu korko-rojaltidirektiivi, jolla tavoitellaan eri EU-vatioissa sijaitsevien lähiyhtiöiden välisten korko- ja rojalTIMaksujen samanlaista kohtelua kuin jäsenvaltioiden sisäisissä maksuissa. Tarkoituksena on myös kaksinkertaisen verotuksen välttäminen (Myrsky & Linnakangas 2009, 258–259). Yritysjärjestelydirektiivi on puolestaan toimeenpantu elinkeinoverolaissa. Direktiivin tarkoituksena on taata toisessa EU-valtiossa sijaitsevan yhtiön tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa unionin sisärajat ylittäviä yritys järjestelyjä (Helminen 2016a, 184–185).

Tärkeimpiä kansainvälisen vero-oikeuden normeja ovat valtioiden väliset verosopimukset. Alun perin vuonna 1963 julkaistu ja moneen kertaan päivitetty OECD:n malliverosopimus on yhdenmukaistanut eri sopimusten rakennetta ja tulkintaa. Malliverosopimus itsessään on vain suositus sopimusten pohjaksi, ja monet valtiot ovatkin muokanneet sitä tarpeidensa mukaisesti keskinäisissä sopimuksissaan. Koska malliverosopimus on toiminut pohjana useimmille olemassa oleville verosopimuksille, on siitä ja sen kommentaarista muodostunut merkittävä vero-oikeudellinen lähde. Myös Suomen, kuin myös useimpien muiden EU-valtioiden, verosopimukset perustuvat siihen, ja EY-tuomioistuin onkin tunnustanut sen merkityksen tulkintalähteenä. Tästä huolimatta jokainen voimassa oleva verosopimus on itsenäinen asiakirja ja niitä on myös sellaisina lähtökohtaisesti käsiteltävä. (Myrsky & Linnakangas 2009, 40–46.)

Suomen ja Iso-Britannian välisessä verosopimuksessa on hyvä huomata se, että vaikka alkuperäinen vuoden 1970 sopimus on yhä voimassa, on sitä myöhemmin merkittävästi muutettu viisi kertaa. Jokaisen artiklan voimassaolo on siis tarkistettava erikseen, sillä muutettu sopimus ei ole korvannut vanhaa, vaan ainoastaan muutokset ovat saatetut voimaan asetuksilla. Alkuperäinen sopimus sinällään on hyvinkin selkeä; siinä on listattu sopimuksen alueellinen ulottuvuus, verovelvollisuuden kriteerit, sovellettavat verot, verotettavat tulot, menetelmä kaksinkertaisen veron poistamiseksi, syrjäntäkielto ja tietojen vaihto (Sopimus 2/1970). Myöhemmät sopimusta muuttaneet lisäpöytäkirjat sisältävät vain muutetut artikkelit, joten sopimusta ja kaikkia lisäpöytäkirjoja on vertailtava keskenään.

2.3 Kansainvälisen verosuunnittelun rajat

Veron torjunta on yleistermi kaikille toimille, joilla pyritään rajoittamaan verorasitusta. Se jaetaan yleensä kolmeen luokkaan. Ensimmäinen näistä on normaali verojen minimointi tai verosuunnittelu. Tämä on täysin laillista ja arkipäiväistä veroseuraamusten ennakointia ja huomioimista vertailtaessa eri toimintavaihtoehtoja ja niiden ajoitusta. Toisena on veron kiertäminen, joka viittaa oikeudellisesti ei-hyväksyttävään mutta erikseen kriminalisoimattomaan toimintaan. Tällä tarkoitetaan verolainsäädännössä ja verosopimuksissa olevien porsaanreikien keinotekoista hyväksikäyttöä veroetujen saavuttamiseksi. Käytännössä liiketoimille siis annetaan sellaisia poikkeuksellisia muotoja, jotka ovat lain kirjaimen mukaisia, mutta jotka johtavat kevyempään verorasitukseen kuin mitä lain laatijat ovat tarkoittaneet. Viimeiseen luokkaan kuuluvat varsinaiset veropetokset, joissa tarkoituksellisesti jätetään noudattamatta vero- ja rikoslakeja veroedun saavuttamiseksi. (Knuutinen 2012, 4–5.)

Veronkierron mahdollisuus on pääosin seurausta kielen epätarkkuudesta ja lainsäädännön asteittaisesta kehityksestä seuraavasta epäjohtonmukaisuudesta. Tämä korostuu vielä kansainvälisten verosopimusten yhteydessä, sillä niillä sovitaan erilaisia oikeusperinteitä ja poliittisia painopisteitä edustavia lakijärjestelmiä yhteen. Kansallisesti näitä ongelmia on pyritty ratkaisemaan eri tavoin. Yleisillä veronkiertolausekkeilla laajennetaan viranomaisten ja tuomioistuinten harkintavaltaa rajatapauksissa. Yleislausekkeilla siis sanktioidaan lain hengen vastainen toiminta niissä tapauksissa, joissa liiketoimen muodon lainmukainen muokkaaminen johtaa perusteettomiin veroetuihin. Viranomaisen on myös kyettävä osoittamaan veronkierron olleen tietoinen lainsäädännön tarkoituksen vastainen tavoite. Suomessa veromenettelylain 28 § edustaa yleistä veronkiertolauseketta. Sen mukaan viranomainen voi arvioida verovelvollisen todellisen verotettavan tulon niissä tapauksissa, joissa verovelvollisen liiketoimien oikeudellinen muoto tai vastike ei vastaa niiden varsinaista tarkoitusta. (Knuutinen 2012, 9.)

Anglosaksiseen oikeusperinteeseen kuuluvissa Common law -valtioissa oikeusistuimet voivat oma-aloitteisesti luoda tulkinnoillaan ennakkotapauksia verosuunnittelun ja veronkierron rajoista ilman yleisten veronkiertolausekkeiden olemassaoloa. Yleislausekkeiden luonteeseen kuitenkin kuuluu niiden soveltamisen harkinnanvaraisuus, joten ennakkotapauksilla on erityistä painoarvoa valtion oikeusperinteestä riippumatta. Tämä on merkittävää lainsäädäntävallan ja tuomiovallan erottelun kannalta, ja sen vuoksi yleislausekkeiden soveltamisen tulisi olla hyvinkin korkean näyttökynnyksen takana. Suomessa

näin ei ilmeisesti ole toimittu, vaan veromenettelylain 28 § on sovellettu verrattain useasti ilman johdonmukaista linjaa (Knuutinen 2012, 44). Yleisesti ottaen yleislausekkeitä soveltaessa tulisi huomioida, että tiettyjen oikeudellisten toimien veroedut saattavat olla lainsäätäjän tarkoituksellisesti luomia, eikä niiden tavoittelun tulisi siten olla veronkiertoa. Samoin liiketoimeen liittyvän verotuksesta riippumattoman liiketaloudellisen edun osoittamisen tulisi olla veronkierron poissulkeva todiste. Mikäli liiketaloudellisesti järkevä toimenpide tuo ohessaan myös veroetuja, on kyseessä normaali verosuunnittelu eikä veronkierto. (Knuutinen 2012, 10, Weckström 2015a, 398–400.)

Valtioiden on myös mahdollista säätää erityisiä veronkiertosäännöksiä havaittuja veronkiertotapojen estämiseksi. Tämä on tuomiovallan kannalta selkein tapa, mutta haittapuolena on sen hitaus ja lainsäädännön sirpaloituminen. Suomessa elinkeinoverolain 52 h §, jolla puututaan yritysjärjestelyiden veronkiertoon, edustaa erityistä säännöstä. Vaikka sillä puututaan ainoastaan yritysjärjestelyiden veroetuihin, menevät sen sanamuodot osittain verosuunnittelun alueelle, sillä sanktiointiin riittää se, että veron välttäminen on ollut yhtenä pääasiallisista tarkoituksista. Liiketaloudellisesti järkevä toimenpide ei näin ollen välttämättä ole laillinen, mikäli se johtaa niin tuntuvaan veroetuun, että se on merkittävässä osassa toimenpiteeseen ryhtymisessä. Normaalisti veronkiertoa tunnistaessa käytetään niin sanottua veronkiertotestiä, jossa tarkastellaan järjestelyn liiketaloudellista järkevyyttä ilman verotuksen vaikutusta. Pykälässä käytetty sanamuoto siis menee testiä pidemmälle, ja on sellaisena ongelmallinen oikeudellisen ennustettavuuden näkökulmasta. Suomessa on myös muita erityissäännöksiä, muun muassa peittelystä osingosta ja siirtohinnoitteluoikaisusta, joilla puututaan liiketoimen oikeudellisen muodon ja todellisen tarkoituksen väliseen epäsuhtaan. Niissä ei tästä huolimatta mainita veronkiertoa suoraan, vaikka säädösten tarkoituksena on oikaista verotus vastaamaan liiketoimien todellista luonnetta. (Knuutinen 2012, 10–11, Weckström 2015a, 397.)

Varsinaisessa kansainvälisessä verosuunnittelussa on huomioitava kansallisten oikeusnormien lisäksi valtioiden väliset verosopimukset. Kansainvälinen veroarbitraasi, joka tarkoittaa eri valtioiden verojärjestelmien rakenteellisten erojen rajat ylittävää hyödyntämistä taloudellisen edun saavuttamiseksi, ei sellaisenaan ole veronkiertoa. Mikäli lainsäätäjät ovat tarkoituksella luoneet tietynlaisia liiketoimia suosivan verojärjestelmän, ja tätä etua ei ole kahdenvälisillä verosopimuksilla poistettu, ei kyseisen edun hyödyntäminen puhtaasti voi olla laitonta. Keinotekoisten rakenteiden käyttöön kuitenkin pätee samat verolakien yleis- ja erityislausekkeet kuin kotimaisiinkin liiketoimiin. Ne vain pitää

suhteuttaa verosopimusten artikloihin ja yleisiin tavoitteisiin. (Weckström 2015b, 511–512.)

Verosopimuksiin liittyvää verosuunnittelun ja veronkierron rajavetoa on luokiteltu jakamalla eri tilanteita verosopimus- ja artiklakeinotteluun sekä väliyhtiöiden hyödyntämiseen. Verosopimuskeinottelussa verovelvollinen pyrkii hyödyntämään useita verosopimuksia ja niiden välistä epäjohdonmukaisuutta veroedun saavuttamiseksi. Kansainväliset konsernit ovat normaalissa toiminnassaan jatkuvasti vastaavassa tilanteessa ja kykenevät siirtohinnoittelulla, omistusrakenteilla sekä sopimustekniikalla suunnittelemaan kassavirtojensa kohdennusta ja ajoitusta. Mikäli konsernissa käytetään kuitenkin keinotekoisia rakenteita vastaavien liiketoimien suorittamiseen veroetujen saamiseksi, voisi kyseessä olla veronkierto. (Weckström 2015b, 512–514.)

Artiklakeinottelussa verovelvollinen tavoittelee veroetua luokittelemalla tietyn tulotyyppin toiseksi. Käytännössä tilanne on vastaava kuin kansallisella tasolla olisi peitellyn osingon järjestämisessä, eli tulon oikeudellinen muodon keinotekoisessa järjestelyssä vastoin sen todellista luonnetta. Verovelvollinen pysyy yhden verosopimuksen piirissä, mutta pyrkii siirtämään tulonsa kevyempään verotukseen johtavan artiklan alaiseksi. (Weckström 2015b, 513.)

Väliyhtiöitä voi hyödyntää pääasiassa kahdella tavalla; conduit tai base company – rakenteena. Conduit company on tulon lähdevaltion ja omistajan asuinvaltion väliin kolmanteen maahan perustettu tuloa kanavoiva väliyhtiö. Rakenne muistuttaa verosopimuskeinottelua, sillä conduit-väliyhtiöllä voidaan siirtää tuloa eri verosopimusten tai kansallisten verojärjestelmien piiriin. Base company -rakenne eroaa edellisestä siinä, että base-väliyhtiö on suoraan toisessa verosopimusvaltiossa asuvien omistajien perustama ja harjoittaa erityisesti sille suunniteltua liiketoimintaa pääosin kolmansissa valtioissa. Se siis eroaa normaalista tytäryhtiöstä siltä osin. Tarkoituksena on siirtää osa liiketoiminnan tuloista kyseisen väliyhtiön sijaintipaikan verotuksen piiriin. Järjestely ei tarjoa samaa joustavuutta kuin conduit company -rakenne, mutta on yksinkertaisempi ja läpinäkyvämpi. Se on kuitenkin vähemmän keinotekoinen, ja koska base-väliyhtiö harjoittaa myös itsenäistä liiketoimintaa, on se selkeämmin verosuunnittelun alaan kuuluva. (Weckström 2015b, 513.)

Verosopimus- ja artiklakeinottelua ei luonnollisestikaan voi käytännössä erottaa toisistaan tai väliyhtiöiden hyödyntämisestä. Kansainväliset konsernit kohtaavat toiminnas-

saan lähes väistämättä tilanteita, joissa yritysrakenteen suunnittelulla saavuttaisi merkittäviä veroetuja. Osa eduista on tarkoituksella luotuja, osa on seurausta kansallisten verojärjestelmien ja verosopimusten epäloogisista eroavuuksista. OECD onkin malliverosopimuksen kommentaarissaan aiemmin painottanut kaksinkertaisen verotuksen poistamisen olevan verosopimusten ensisijainen tavoite, ja että kansallisilla veronkiertosäännöksillä ei pitäisi mahdollistaa tämän tavoitteen vastaista oikeuskäytäntöä. Globalisoituva talous monikansallisine yrityksineen asetti OECD:n jäsenvaltiot uuden mittaluokan haasteiden eteen, ja OECD on vuoden 2003 kommentaarin päivityksessään nostanut veronkierron ehkäisyn yhdeksi päätavoitteeksi. Samalla kommentaarissa kuitenkin painotetaan, että veronkiertotuomion kynnyksen tulisi olla hyvinkin korkealla, jotta verosopimusten alkuperäinen tavoite ei vaarantuisi. (Knuutinen 2012, 81–86.)

Kansainvälisen verosuunnittelun ja veronkierron välinen raja on siis hyvinkin häilyvä. Oleellisia huomioitavia seikkoja ovat järjestelyn liiketaloudellinen järkevyys ilman verotuksen vaikutusta, järjestelyn keinotekoisuus sekä saavutetun veroedun suhde lainsäätäjän tarkoitukseen. Yleisenä linjana on, että tarkoituksella luotuja verohoukuttimia pitäisi voida hyödyntää verosopimusvaltioiden välillä. Hyöty ei vain voi perustua verosopimus- tai artiklakeinotteluun keinotekoisia rakenteita luomalla, vaan todelliseen liiketoimintaan. Sopimuksettomat veroparatiisi- ja salaisuusvaltiot ovat oma ongelmakokonaisuutensa, johon jokainen valtio puuttuu kansallisella lainsäädännöllään.

3 TYTÄRYHTIÖN YHTIÖMUODON VAIHTOEHDOT

Koska kansainvälisessä verosuunnittelussa on mahdollista hyödyntää tarkoituksella luotuja verohoukuttimia, kunhan se vain tehdään liiketaloudellisesti järkevällä tavalla, tulee seuraavaksi pohtia suomalaisen emoyhtiön Iso-Britanniaan kohdistuvaa yritysjärjestelyä. Tarkasteltavaksi tulevat Suomen ja Iso-Britannian välisen verosopimuksen vaatimukset, Iso-Britannian verojärjestelmä ja erityisesti siihen sisältyvä Patent Box-järjestely sekä mahdolliset yritysmuodot.

Patentteja hallinnoivan sivuliikkeen tulisi ensinnäkin olla hallinnollisesti mahdollisimman kevyt. Ylimääräiset hallintoon liittyvät palkka- ja muut kulut pienentävät mahdollista verosuunnittelun aikaansaamaa hyötyä. Toiseksi, sen tulisi edesauttaa mahdollisimman edullisen kokonaisveroasteen tavoittelua. Tähän otetaan siis huomioon myös emoyhtiön verotus, ei ainoastaan Iso-Britanniaan maksettuja veroja. Kolmanneksi, sen tulisi olla juridisesti yhteensopiva emoyhtiön oletetun osakeyhtiömuodon kanssa.

Iso-Britanniassa on useita Suomesta poikkeavia yritysmuotoja. Samalla on hyvä huomata, että jotkut niistä eivät ole käytössä tai ovat erilaisia Pohjois-Irlannissa, Skotlannissa tai muilla erillisalueilla, eli tämän tutkimuksen puitteissa tytäryhtiön tulisi sijoittua varsinaiseen Iso-Britannian Englantiin. Rekisteröitymättömiä yritysmuotoja ovat toiminiimi (sole trader), yhdistys (unincorporated association), avoin- ja kommandiittiyhtiöt (partnership, limited partnership) ja säätiö (trust). Edellä mainituilla ei ole juridista henkilöisyyttä, eli ne eivät voi suoraan omistaa varallisuutta, eivätkä ne kuulu yhtiöverotuksen piiriin. Rekisteröityjä muotoja ovat rajatun vastuun yhtiöt, eli osake-, julkinen osake- ja vakuusyhtiö (limited company), rajatun vastuun avoin yhtiö (limited liability partnership), osuuskunnat (co-op, bencom), sosiaaliset yhtiöt (CIC, CIO) ja erityiset kiinteistö-, luotto- ja vakuutusyhtiöt (financial mutuals). Näistä muodostuu juridisia henkilöitä rekisteröitymisen yhteydessä, mutta kaikki eivät voi jakaa voittoa omistajilleen osinkona, mikä haittaa Patent Boxin käyttöä. (DBIS 2011, 2-7).

Iso-Britanniassa patentteja hallinnoivan sivuliikkeen yritysmuotoon vaikuttavat Suomen ja Iso-Britannian väliset verosopimukset sekä Iso-Britannian yritysverolakiin sisältyvän Patent Box-järjestelmän ehdot. Sivuliikkeen voitonjaon kannalta oleellinen tekijä on vuonna 1997 voimaan astunut Suomen ja Iso-Britannian vuoden 1970 verosopimusta muuttava lisäpöytäkirja, jonka mukaan: *”Osinko, jonka Yhdistyneessä kuningaskunnassa asuva yhtiö maksaa Suomessa asuvalle yhtiölle, vapautetaan Suomen verosta,*

jos saaja välittömästi hallitsee vähintään 10 prosenttia osingon maksavan yhtiön äänimäärästä” (Lisäpöytäkirja 63/1997). Jos siis suomalainen emoyhtiö perustaa Iso-Britanniaan täysimääräisesti omistamansa osakeyhtiömuotoisen tytäryhtiön, voi kyseinen tytäryhtiö jakaa osinkoa emoyhtiölleen ilman kaksinkertaista verotusta.

Käytännössä jaetun osingon verovapaus toteutuu verohallinnon lomakkeella 70 vaaditulla ulkomailla maksettujen verojen hyvittämisellä Suomen verotuksessa. Lomakkeella siis poistetaan isobritannialaisen tytäryhtiön suomalaiselle emoyhtiölle maksamien osinkojen yhteisöverotus. Lomakkeessa on erillinen kohta, jossa pitää viitata asianmukaiseen verosopimukseen, tässä tapauksessa siis Lisäpöytäkirjaan 63/1997.

Oleellisempi raja-alue eri yhtiömuotoihin tulee vuoden 2012 Finance Actilla luodusta Patent Box-järjestelmästä, jolla myönnetään kevennystä nimenomaan yhtiöverotukseen (HM Revenue & Customs 2016a). Partnership-tyylisissä yhtiöissä, jotka vastaavat lähinnä suomalaisia avoimia- ja kommandiittiyhtiöitä, voittoa luokitellaan yhtiömiesten henkilökohtaiseksi tuloksi, jotka eivät taas kuulu Iso-Britannian yhtiöverotuksen piiriin.

Verosopimus ja Patent Box rajaavat siis mahdolliset yhtiömuodot sellaisiin, jotka kuuluvat yhtiöverotuksen piiriin ja jakavat voittonsa osinkoina omistajilleen. Täten vaihtoehtoisiksi jäävät yksityinen rajatun vastuun osakeyhtiö (Ltd.) tai julkinen rajatun vastuun osakeyhtiö (p.l.c.). Vakuusyhtiö täyttäisi myös nämä ehdot, mutta se aiheuttaisi ongelmia kirjanpidon ja liiketoimintasiirron kanssa. Vakuusyhtiöllä on jäseniä, eli se muistuttaa osuuskuntaa. Se ei voi laskea liikkeelle osakkeita, mikä haittaa omistuksen uudelleenjärjestelyjä ja estää suomalaiset liiketoimintasiirrot. Mikään ei sinällään estä vakuusyhtiön käyttöä liiketoimintaan, mutta edellä mainitut käytännön hankaluudet ovat rajoittaneet niiden käytön lähinnä hyväntekeväisyys- ja voittoa tavoittelemattomiin organisaatioihin.

Yksityisellä osakeyhtiöllä ei ole määritettyä pakollista minimipääomaa, mutta osakkeella on oltava nimellisarvo. Osakeyhtiön voi siis halutessaan perustaa vaikka yhden punnan osakepääomalla. Yksityisellä osakeyhtiöllä riittää yksi nimetty luonnollinen henkilö hallituksen jäsenenä (director). Julkisella osakeyhtiöllä on 50 000 punnan minimipääoma. Julkisen osakeyhtiön ei tarvitse olla pörssilistattu, riittää kun sen osakkeita myydään julkisesti. Sillä on myös oltava kaksi hallituksen jäsentä, joista toisen on oltava luonnollinen henkilö, sekä yksi nimetty toimitusjohtaja (secretary). Toimitusjohtajan on oltava asiantuntija, jolla on myös kirjanpitäjän pätevyys (charter) sekä kolme vuotta kokemusta vas-

taavasta tehtävästä. Pelkän patenttisalkun hallinointiin julkisen osakeyhtiön lailliset vaatimukset ovat selkeästi liian raskaat tarjoamatta juurikaan mitään lisähyötyä yksityiseen osakeyhtiöön verrattuna. (Companies Act 2006).

Yksityisen osakeyhtiön perustamista puoltaa myös se seikka, että Iso-Britanniassa ainoastaan julkisen osakeyhtiön on hankittava tilintarkastajan lausunto sijoitetun apportin arvosta. Yksityisellä riittää, että toimiva hallitus hyvässä tahdossa hyväksyy apportin arvon ja kirjaa apportin tiedot Companies Houselle toimitettavaan osakkeiden rekisteröintilomakkeeseen (Companies Act 2006). Raportoinnin vaatimuksiin vaikuttaa myös se seikka, että myös Suomessa laki verotusmenettelystä rajoittaa apporti-investoinnin siirtohinnoitteludokumentointivelvollisuuden koskemaan vain suuryrityksiä (VML 14 a §). Verohallinnon mukaan yrityksen on kuitenkin annettava selvitys etuyhteysliiketoimien markkinaehtoisuudesta viranomaisen sitä pyytäessä (Verohallinto 2007, 41), eli sisäinen dokumentaatio on syytä laatia valmiiksi arkistoon. Apportteja ja siirtohinnoittelua tullaan käsittelemään edempänä yksityiskohtaisemmin.

Verotuksen näkökulmasta on hyvä huomioida lisenssien myynnin kohtelu arvonlisäveron kannalta. Lisenssien myynti suomalaiselle elinkeinonharjoittajalle noudattaa palvelujen ulkomaankaupan arvonlisäverotuksen yleissääntöä, eli ostaja on velvollinen suorittamaan veron ja myyjän on vain tehtävä yhteisökaupastaan yhteenvetoilmoitus. Tähän tosin periaatteessa vaikuttaa tytäryhtiön hallinnon järjestely, sillä Verohallinnon mukaan elinkeinonharjoittajan kotipaikka on siellä, missä liikkeenjohdon keskeiset päätökset tehdään. Tiukan tulkinnan mukaan tässä tapauksessa Iso-Britanniaan perustetun tytäryhtiön olisi rekisteröidyttävä arvonlisäverovelvolliseksi Suomessa (Verohallinto 2010). Korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä tälle linjalle ei kuitenkaan ole lähdetty, vaan ulkomaille rekisteröityneitä yhtiöitä on enimmilläänkin pidetty vain rajoitetusti verovelvollisina Suomessa, riippumatta tytäryhtiöiden hallinnon käytännön järjestelyistä (Helminen 2016b, 138).

Lisensseihin liittyvän arvonlisäveron käytännön rahaliikenteen kannalta olisi helpointa, mikäli tytäryhtiön kotipaikka on Iso-Britanniassa ja suomalainen emoyhtiö maksaa myynnistä tilitettävän veron ja saa samassa yhteydessä ostojen veronpalautuksen. Nettovaiutus olisi siis nolla.

4 VARALLISUUSERÄN SIIRTO VEROTUKSESSA

Tytäryhtiön kokonaiskustannusten kannalta edullisimman yhtiömuodon valinnan jälkeen tulisi suomalaisen emoyhtiön siirtää tarkoitetut varallisuuseränsä tytäryhtiölle verotuksen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Myös tämän välivaiheen ylimääräiset kustannukset vähentäisivät verosuunnittelusta saatavaa hyötyä. Erityisen ongelman aiheuttaa siirrettävän patentin immateriaalinen luonne ja siihen liittyvät tulonodotukset. Samaan törmätään myös myöhemmin siirtohinnoittelun kohdalla. Normaalisti yritysjärjestelyissä hyödynnettäisiin lainsäädännöllisesti mahdollistettua liiketoimintasiirtoa, joka on osapuolilleen veroneutraali toimenpide. Liiketoimintasiirtoon liittyvät vaatimukset ovat kuitenkin oma erityinen huomioitava asia verosuunnittelua tehtäessä.

4.1 Liiketoimintasiirto

Liiketoimintasiirto on elinkeinoverolain 52 d §:ssä määritelty yritysjärjestely, jossa siirtävä yhtiö luovuttaa tiettyyn liiketoimintakokonaisuuteen liittyvät varat ja velat vastaanottavalle yhtiölle ja saa vastineeksi vastaanottavan yhtiön osakkeita. Liiketoimintakokonaisuuden poistamatta oleva hankintamenon osa tulee samanaikaisesti luovuttavan yhtiön veronalaiseksi luovutushinnaksi ja vastikkeena saatujen osakkeiden vähennyskelpoiseksi hankintamenoksi. Vastaanottavalle yhtiölle tilanne on vastaava, eli kummalekaan yhtiölle ei muodostu verotettavaa tuloa. (Elinkeinovalaki, Immonen 2014, 333–337, Honkamäki & Pennanen 2010, 232).

Arvonlisäverolain 19 § määrittää liikkeenluovutuksen yhteydessä siirrettävän omaisuuden verovapaaksi, mikäli vastaanottaja käyttää sitä vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen, eli verolliseen liiketoimintaan. Myös tältä osin liiketoimintasiirto on veroneutraali tapa yritysrakenteen uudelleenjärjestelyyn. Varainsiirtoverolain 43 § mukaan Verohallinto voi hakemuksesta palauttaa maksetun varainsiirtoveron, mikäli kyseessä on liiketoimintasiirto. Tämä kuitenkin koskee vain toimintaa jatkamaan perustettua yhteisöä, eli uutta yhtiötä. Tässä esimerkkitapauksessa siirrettävänä oleva patenttioikeus ei kuulu varainsiirtoveron piiriin, mutta kiinteistöjä ja arvopapereita siirrettäessä tämä tulee ottaa huomioon. (Arvonlisäverolaki, Honkamäki & Pennanen 2010, 256–258, Varainsiirtoverolaki).

Siirrettävän patentin kirjanpitoarvo vaikuttaa etupiiriyhtiöiden väliseen verotuksessa hyväksyttävään siirtohinnoitteluun. Arvostusperiaatteet ovat kansallisesti säädeltyjä, mikä yhtäältä rajoittaa yritysten vaihtoehtoja raportoinnissa, mutta toisaalta varmistaa vertailtavuuden kansallisella tasolla. Kansainvälinen vertailu onkin nykyisin mahdollista vain IFRS:ia soveltavien yritysten kesken, tarkoittaen lähinnä pörssiyhtiöitä.

Lähtökohtaisesti patentit arvostetaan Suomessa kirjanpitolain 5. luvun 5 a §:n mukaan hankintamenoon. Tämä siis tarkoittaa itse kehitettyjen patenttien yhteydessä sitä, että patentin kehittämismenot aktivoidaan taseeseen, mikäli patentin odotetaan tuottavan tuloa useampana vuonna. Patentin kirjanpitoarvon korottaminen todennäköiseen luovutushintaan on mahdollista vain, mikäli koko kirjanpito tehdään IFRS:n mukaan (Kirjanpitolaki 7. luku 3 §). Tämä johtaisi samalla suurempaan raportointi- ja tilintarkastusvelvollisuuteen, mikä vähentää sen hyötyä pk-yrityksille. Ulkopuoliselta ostetun patentin hankintameno on samalla sen markkinaehtoinen luovutushinta, joten runsaasti omaa kehitystoimintaa harjoittavan yhtiön tasearvo voi jäädä pieneksi verrattuna patenteja ostaviin yhtiöihin.

Iso-Britanniassa immateriaalioikeuksien arvostamisen voi lähtökohtaisesti tehdä IFRS:n mukaisella tavalla. Alkuperäinen kirjaaminen tehdään hankintamenoon, mutta tilinpäätökseen yritys voi valita joko hankintamenomallissa pitäytymisen tai uudelleenarvostusmallin. Uudelleenarvostusmallissa kaikkia samankaltaisia immateriaalioikeuksia on kohdeltava samanlaisesti, eli arvostettava samoin kriteerein vastaavasti toimivilla markkinoilla. (FRC 2015, 137–139.)

Kansainvälisissä yritysjärjestelyissä liiketoimintasiirron edullisuutta rajoittaa EVL:n 52 e §:n vaatimus siirrettävien varojen liittymisestä Suomeen. Käytännössä tämä tarkoittaisi vastaanottajalle muodostuvaa kiinteää toimipaikkaa Suomessa, vaikka vastaanottaja olisikin ulkomainen yhteisö (Helminen 2016b, 429). Tuloverolain 9 §:n mukaan ulkomainen yhteisö, jolla on Suomessa kiinteä toimipaikka, on verovelvollinen Suomeen. Tämä poisulkisi Patent Boxin hyväksikäytön siirrettävälle patentille Suomesta saaduille lisenssituloille. Jos siirrettävät varat siirtyvät pois Suomesta, on kyseessä verotuksen realisoiva liiketoimintasiirto.

Tällaisessa liiketoimintasiirrosta siirrettävien varojen todennäköinen luovutushinta, eli markkinaehtoinen hinta, lasketaan luovuttavan yhtiön veronalaiseksi tuloksi (Helminen 2016b, 430). Normaalistihan vain poistamaton hankintahinta laskettiin tuloksi. Vastikeosakkeiden arvoksi kirjataan kuitenkin vain patentin poistamaton hankintahinta. Juurikin

tähän laskennalliseen tuloon kohdistuva yhteisövero tekee kansainvälisestä liiketoimintasiirrosta verosuunnittelun kannalta vähemmän houkuttelevan, varsinkin kun vastikkeena saaduista tytäryhtiön osakkeista ei voi tehdä poistoja, vaan alaskirjaus odotettavissa olevien tulojen loputtua joskus tulevaisuudessa.

Kansainvälistä verotustakin suurempi ongelma liiketoimintasiirron kanssa on hallituksen esityksessä elinkeinoverolain muuttamiseksi tehty tiukka rajausta liiketoimintakokonaisuudelle. Sen tulisi olla itsenäisesti toimeentuleva taloudellinen yksikkö, omalla varallisuudella ja henkilöstöllä. Pelkän erillisen omaisuushyödykkeen siirto ei täytä tätä määritelmää. Myöskään useiden erillisten omaisuuserien siirto ja niiden yhdistely kokonaisuudeksi myöhemmin ei ole hyväksyttävää. Toimitilojen yhtiöittämistä koskevissa ratkaisuisaan keskusverolautakunta on myös vahvistanut liiketoimintakokonaisuuden tarkoittavan vain tapauksia, joissa siirron vastaanottaja harjoittaa liiketoimintaa myös ulkopuolisen tahon kanssa. Jos vastaanottavan tytäryhtiön ainut asiakas on oma emoyhtiö, niin järjestelyä ei voida pitää liiketoimintasiirtona. (Immonen 2014, 348–355.)

Pelkän yksittäisen patentin siirto ulkomaiselle tytäryhtiölle ei siis onnistu kahdestakin syystä; ulkomaille suuntautuminen ja liian pieni kokonaisuus realisoivat verotuksen, eli kaikki siirtoon liittyvät järjestelyt ovat hyödyttömiä. Tilannetta käsitellään joka tapauksessa normaalina apporti-investointina.

4.2 Apportti

Normaali apporttisijoitus ei ole verotuksellisesti paras mahdollinen ratkaisu. Jotta molempien, luovuttavan ja vastaanottavan yrityksen, omistajien edut tulisivat huomioiduksi, täytyy apporti arvostaa käypään arvoonsa ja vielä vahvistaa se tilintarkastajalla (Osakeyhtiölaki 2. luku 8 §). Tämä ei kuitenkaan pätenyt Iso-Britanniassa, sillä kuten aiemmin todettiin, yksityisen osakeyhtiön perustamisen yhteydessä riittää toimivan hallituksen hyväksyntä apportin arvolle. Suomessa veromenettelylain 31 § määrää, että etuyhteysyritysten väliset liiketoimet on tehtävä markkinaehtoisesti. Tästä poikkeaminen aiheuttaa sen, että verottaja voi oikaista yhtiön verotettavaa tulosta vastaamaan sitä, mikä se olisi markkinaehtoista hinnoittelua käyttämällä ollut. Markkinaehtoisesti toimiessa luovuttavan yhtiön apportin kirjanpidollisen ja käyvän arvon välistä erotusta käsitellään joko luovutusvoittona- tai tappiona. Patentin kehittänyt yhtiöhän voi aktivoida kehitysmenonsa taseeseen, mutta sen käypä hinta riippuu patentin hyödyntämisestä mahdollisesti saatavista tuloista. Ero voi siis olla merkittäväkin ja sitä käsitellään verotettavana tulona.

Käyvän arvon määrittelyssä törmätään samaan ongelmaan, kuin siirtohinnoittelussa yleensäkin, eli patentin liikearvoon. Liikearvohan on riippuvainen aiemmista investoinneista ja tulonodotuksista. Kummallekaan ei kuitenkaan voida antaa selkeää kirjanpidollista luovutushintaa, joten niin liiketoimintakokonaisuuden kuin apportinkin kokonaisuudesta jäisi osa hinnoittelematta siirtohintaan. (Immonen 2014, 365)

Aineettomien hyödykkeiden arvonmäärittelyssä pidetään etusijalla tuottooperusteista menetelmää, johtuen esimerkiksi patenttien yksilöllisestä luonteesta. Vertailukelpoisia toteutuneita kauppvoja, joista patentin arvon voisi johtaa, ei vain yksinkertaisesti ole olemassa (Koivuneva 2014, 292–293). Markkinahintaan perustuvaa menetelmää on erityisen hankalaa soveltaa molempien apporttiomaisuuden kuin myös lisenssin arvonmäärittelyyn. Siirtohinnoittelua käsitellään lisää edempänä.

Toisin kuin itsenäisen kokonaisuuden liikkeenluovutus, apporttisijoitus myös katsotaan arvonnäisäverotettavaksi myynniksi. Tilanteen on oltava symmetrinen siihen verrattuna, että apporttina luovutettava omaisuus olisikin myyty riippumattomalle osapuolelle markkinahintaan ja saatu nettohinta olisi sijoitettu. Euroopan unionin sisäisessä palvelukaupassa ostaja, eli tässä tapauksessa tytäryhtiö, on velvollinen arvonnäisäveron suorittamiseen. Myyjän, eli emoyhtiön, on vain annettava kaupasta yhteenvetoilmoitus. Ostajallekin kauppa on käytännössä veroton, sillä samasta kaupasta samanaikaisesti tilitetään ja toisaalta saadaan saman suuruinen hyvitys. Huomionarvoista on, että Iso-Britanniassa arvonnäisäverovelvollisuuden alaraja on 83 000 £, eli noin 97 000 €. Alaraja koskee tuontia Iso-Britanniaan ja liikevaihtoa, eli jos apportti tai lisenssin siirtohinnoittelun arvo menee rajan yli, tulisi tytäryhtiön ilmoittautua arvonnäisäverovelvolliseksi. (GDS 2016, Verohallinto 2014a.)

Apporttisijoitus tuo siis mukanaan mahdollisen yhteisöveron emoyhtiölle ja arvonnäisäveron tytäryhtiölle. Vaikka kyseiset veroseuraamukset hankaloittavat tämän tapauksen verosuunnittelua, pienentävät ne kuitenkin riskiä veronkiertoepäilyksiin. Mikäli tytäryhtiö ei lisensoi patenteja ulkopuolisille kuten normaali holding- tai markkinointiyhtiö tekisi, voisi olla hankalaa eritellä niitä liiketaloudellisia syitä, joiden takia järjestelyyn on ryhdytty. Tällä siis tarkoitetaan aiemmin mainittua veronkiertotestiä, jossa arvioidaan, onko yritysjärjestely liiketaloudellisesti järkevä, mikäli verotukselliset syyt poistetaan. Veromenettelylain 52 h § mukaan liiketoimintasiirron mahdollistavia säännöksiä ei sovelleta, mikäli järjestelyn yhtenä pääasiallisena tarkoituksena on ollut veron kiertäminen. Verotuksen realisoiva apporttisijoitus ei ole kyseisen pykälän alainen, eikä ole liiketoimena yhtä pal-

jon huomiota herättävä. Verohallinto voisi kuitenkin veromenettelylain veronkiertopykälään nojaten jättää huomiotta tytäryhtiöjärjestelyn vaikutuksen emoyhtiön verotuksessa, sillä ilman ulkopuolisia asiakkaita tytäryhtiö olisi selkeästi sopimuskeinotteluun liittyvä keinotekoinen rakenne. Emoyhtiön verotus toimitettaisiin siis todennäköisesti niin kuin aporttisijoitusta ei olisi tehty. (Immonen 2014, 487.)

5 SIIRTOHINNOITTELUN PERIAATTEET

Siirtohinnoittelu tarkoittaa etuyhteydessä toimivien yritysten välisissä liiketoimissa käytettyä tuotteiden, palveluiden ja investointien arvostusperiaatetta. Koska liiketoimien toinen osapuoli on toisen määräysvallassa omistuksen tai muun järjestelyn kautta, eivät niiden välisten sopimusten ehdot välttämättä vastaa riippumattomien osapuolien tekemiä keskinäisiä sopimuksia. Etuyhteysliiketoimet mahdollistaisivat tulojen ja kulujen kohdistamisen tarkoitushakuisella tavalla, muun muassa verosuunnitteluun. Suomessa tähän on puututtu veromenettelylain 31 § siirtohinnoitteluoikaisulla, jonka mukaan verovelvollisen verotettava tulos muutetaan vastaamaan sitä, mikä se olisi ollut, mikäli sopimusehdot olisivat vastanneet toisistaan riippumattomien osapuolten tekemiä (Laki verotusmenettelystä, 31 §).

Vaatus markkinaehtoisesta hinnoittelusta luo kuitenkin omat ongelmansa niin yrityksille kuin verottajallekin. Miten tulisi määritellä objektiivinen hinta tuotteelle tai palvelulle, jolla on mahdollisesti vain yksi toimittaja tai vain yksi ostaja? Miten hinnoitellaan immateriaalioikeus tai rahoitusjärjestelyn riski? OECD on julkaissut vuodesta 1979 lähtien siirtohinnoitteluohjeita yrityksille ja veroviranomaisille, tarkoituksenaan varmistaa riittävä veropohja ja estää kahdenkertaista verottomuutta kansallisten tulkintojen eroavuuksien takia (OECD 2010, 17–22). Näiden ohjeiden viimeisin päivitys on vuodelta 2010, ja 2014 on julkaistu lisäys immateriaalioikeuksien siirtohinnoitteluun osana OECD:n ja G20:n BEPS-projektia (Base Erosion and Profit Shifting Project).

Vaikka OECD:n siirtohinnoitteluohjeita ei ole sisällytetty suomalaiseen lainsäädäntöön, esimerkiksi viittauksilla lakien valmisteluaineistossa, on KHO viime vuosina turvautunut ja viitannut niihin ratkaisuisaan (Penttilä 2015, 139, Verohallinto 2015). Näin ollen siirtohinnoittelun yksityiskohtaisempaan käsittelyyn voi turvallisesti käyttää OECD:n vuoden 2010 ohjeistusta lisäyksineen suomalaisen lainsäädännön rinnalla.

OECD tunnistaa viisi metodia markkinaehtoisen siirtohinnoittelun tunnistamiseen ja toteuttamiseen. Perinteisiä liiketoimimenetelmiä ovat markkinahintavertailu-, jälleenmyyntihinta- ja kustannusvoittolisämenetelmät. Liiketoiminettomarginaali- ja voitonjakamismenetelmät taas kuuluvat liiketoimivoittomenetelmiin. Yllä oleva järjestys on myös menetelmien suositeltu soveltamisjärjestys mahdollisuuksien mukaan. (Jaakkola ym. 2012, 73–75.)

Markkinahintavertailumenetelmässä vertaillaan etupiiritransaktiossa veloitetta hintaa siihen, mitä käytetään toisistaan riippumattomien osapuolten välisissä transaktioissa. Vertailu voi olla sisäistä, eli konserniyhtiö ostaa tai myy samaa tai vertailukelpoista tuotetta riippumattoman osapuolen kanssa. Ulkoisessa vertailussa käytetään ulkopuolisten yritysten keskenään käyttämää hintaa vertailukelpoisen tuotteen kanssa. Markkinahintavertailumenetelmä on ensisijainen, eli sitä on käytettävä, mikäli se vain on mahdollista. (Karjalainen & Raunio 2007, 67.)

Jälleenmyyntihintamenetelmässä verrataan etupiiriyhtiöltä ostetun tuotteen hintaa siihen, mitä siitä veloitetaan jälleenmyytäessä ulkopuoliselle asiakkaalle. Hinnassa voi olla mukana kohtuullinen jälleenmyyntikate. Kohtuullisuutta määritettäessä otetaan huomioon alan hintataso. (Karjalainen & Raunio 2007, 73.)

Kustannusvoittolisämenetelmää käytetään usein palveluiden ja puolivalmisteiden siirtohinnoittelun arviointiin. Menetelmässä myyjän tulee tehdä sijoitettuun pääomaan ja riskiin nähden kohtuullinen voitto. Kohtuullisuuden määrittelyssä voi käyttää sisäistä verrokkia, eli millaisella voittolisällä samaa tuotetta tai palvelua etupiiriyhtiö myy ulkopuoliselle. Ulkoisena verrokkina käytetään saman alan riippumattoman yhtiön voittolisää. (Karjalainen & Raunio 2007, 77.)

Liiketoiminettomarginaalimenetelmässä verrataan nettovoittomarginaalia sopivaan pohjaan, esimerkiksi liikevaihtoon. Tuloksena saatua tunnuslukua kutsutaan voittoindikaattoriksi. Saatua tunnuslukua verrataan vuorostaan riippumattomien osapuolten vastaaviin lukuihin olennaisten erojen havaitsemiseksi. Nettovoittomarginaalia ei ole tarkemmin määritetty, useimmiten lähtöarvona käytetään liikevoittoa. (Karjalainen & Raunio 2007, 81.)

Voitonjakamismenetelmässä lasketaan kaikkien etupiiritransaktioiden yhteinen voitto ja jaetaan se transaktioiden osapuolten kesken markkinaehtoisesti. Tämä voi tapahtua niin, että voitto jaetaan lähiyhtiöiden arvon mukaisessa suhteessa, tai jokaiselle toiminnolle osoitetaan ensin kohtuullinen tuotto ja ylijäävä voitto jaetaan osapuolten kesken. (Karjalainen & Raunio 2007, 86.)

Kaksi viimeksi mainittua menetelmää, jotka siis kuuluvat liiketoimivoittomenetelmiin, ovat OECD:n ohjeistuksenkin mukaan käytännöllisiä vertailukelpoihin transaktioihin vaikuttavien ulkoisten seikkojen eliminoimiseen. Erityisen hyvin ne sopivat tilanteisiin, joissa molemmat osapuolet osallistuvat merkittävästi arvonlisän tuottamiseen. Näissä tapauksissa

siirtohinnoitteludokumentointiin kuuluvan toimintoanalyysin merkitys korostuu. Yleisesti ottaen on huomattavasti helpompaa tehdä julkisten lähteiden perusteella vertailukelpoisia arvioita alan kohtuullisesta tuotosta kuin löytää vastaavien immateriaalioikeuksien riippumattomia hinnoittelutapoja. Ne myös sopivat tämän tutkimuksen kaltaiseen verosuunnitteluun perustuvaan tilanteeseen, jossa etupiiriyhtiöiden mahdollinen voitto pyritään suunnittelemaan etukäteen. (Feinschreiber ym. 2012, 72–75.)

Veromenettelylain 14 a § rajoittaa siirtohinnoitteludokumentoinnin laatimisvelvollisuuden vain suuryrityksille. Näin yritykset, jotka työllistävät alle 250 henkilöä ja joiden liikevaihto on alle 50 miljoonaa € tai joiden taseen loppusumma on alle 43 miljoonaa €, ovat vapautetut dokumentoinnin toimittamisesta verohallinnolle veroilmoituksen yhteydessä. Etupii-ritransaktioista on kuitenkin toimitettava selvitys verohallinnon sitä pyytäessä, eli hinnoittelun markkinaehtoisuus on kyettävä todentamaan jotenkin. Samalla 14 b § rajaa dokumentointivelvollisuutta suuryrityksilläkin alle 500 000 € liiketoimissa. Näistä on ilmoitettava vain kuvaus liiketoiminnasta ja etuyhteydestä sekä tiedot kyseisistä liiketoimista. 500 000 € raja tarkoittaa siis saman etuyhteysyrityksen kanssa verovuoden aikana tehtyjen kaikkien liiketoimien yhteismäärää. Dokumentointivelvollisuuden rajausta ei kuitenkaan vapauta yrityksiä markkinaehtoperiaatteen noudattamisesta ja poikkeamasta voidaan veromenettelylain 31 § nojalla tehdä siirtohinnoitteluoikaisu. (Laaksonen & Anttila, 2007, 34.)

On hyvä huomata, että OECD:n ohjeissa erityisesti mainitaan, että veroetujen saavuttaminen yritysjärjestelyillä ei automaattisesti tee siirtohinnoista ei-markkinaehtoisia. Verosuunnittelu on osa yritysten taloushallintoa ja kansainväliset yhtiöt voivat järjestellä toimintojaan tavoilla, joita riippumattomat yhtiöt eivät normaalisti tekisi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että etuyhteysliiketoimien ei olisi tarpeellista olla liiketaloudellisesti järkeviä ja perusteltuja kaikkien osapuolien kesken. Hinnoittelun tulee joka tapauksessa pysyä markkinaehtoisesti uskottavan vaihteluvälin sisällä. (OECD 2012, 292–297, Jaakkola ym. 2012, 136.)

Vaikka siirtohinnoittelun dokumentointivelvollisuus ei varsinaisesti koskisikaan tämän tutkimuksen esimerkkiyhtiötä yllä listattujen rajojen perusteella, voi verottaja edellyttää selvitystä pyytäessään pääosin samoja tietoja kuin mitä veromenettelylakiin on kirjattu, vaikkakin vapaamuotoisesti. Selvitystä ei kuitenkaan voi vaatia yhtiön koko toiminnasta, vaan ainoastaan eritellyistä liiketoimista (Verohallinto 2007, 41). Tämän vuoksi siirtohinnoittelu kannattaa lähtökohtaisesti suunnitella veromenettelylain ja OECD:n menetelmien mukaisesti.

Toinen syy OECD:n ohjeistuksen käyttämiseen on Iso-Britannian vaatimukset siirtohinnoitteludokumentaatiolle. Verovuodesta 2011 lähtien niiden tulisi vastata OECD:n 2010 ohjeistusta, eli samaa mitä Suomenkin verohallinto käyttää (HM Revenue & Customs 2016b). Myös sama rajoitus, joka rajaa dokumentointivelvollisuuden vain suuryrityksille, on voimassa EU:n direktiivien myötä Iso-Britanniassa. Iso-Britannian verohallinnon kansainvälisissä ohjeissa on kuitenkin erikseen mainittu Patent Boxia hyväksikäyttävien yhtiöiden velvollisuudesta tehdä dokumentaatio kyseisistä liiketoimista (HM Revenue & Customs 2016b). Yhdellä valmistelulla saa siis molempien maiden verohallintojen vaatimusten mukaiset dokumentit.

Siirtohinnoitteludokumentaation tärkeimmät osat ovat toimintoarviointi, vertailuarviointi ja siirtohinnoittelumenetelmän soveltaminen. Toimintoarvioinnissa kuvataan etuyhteydessä tehdyt liiketoimet, niihin liittyvä omaisuus sekä riskit. Toimintoarvioinnin tarkoituksena on selvittää siirtohinnoitteluun vaikuttavat tekijät, kuten sopimusehdot, osapuolten taloudellinen tilanne ja siinä tapahtuneet muutokset sekä liiketoimien yhteys yritysten strategiaan. Kuvailtavat kohdat riippuvat vertailuarvioinnista ja valitusta hinnoittelumenetelmästä, joten dokumentointi on valmisteltava kokonaisuutena. Varsinkin immateriaalisten oikeuksien yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että liiketoimeen liittyvä omaisuus tunnistetaan kokonaisuudessaan. Tämä tarkoittaa siis omaisuuteen liittyvää brändiarvoa, asiakassuhteita, markkinointitietoa tai muuta vastaavaa liikearvoksi tunnistettavaa osuutta. (Verohallinto 2007, 22–26, OECD 2014, 30.)

Vertailuarvioinnissa puolestaan kuvaillaan riippumattomien osapuolien suorittamia vertailukelpoisia liiketoimia, joista voisi todentaa hinnoittelun markkinaehtoisuuden. Sisäiset vertailukohteet, eli dokumentoivan yhtiön riippumattomat asiakkaat, ovat ensisijaisia vaikuttavien tekijöiden yhdenmukaisuuden vuoksi. Ulkoisten vertailukohteiden tulisi olla jotakuinkin samankokoisia liikevaihdoltaan, toimia vastaavilla markkina-alueilla ja olla lisäksi liiketoiminnaltaan kestäväällä pohjalla. Vertailukohteiden hinnoittelun luotettavuutta voi vielä parantaa tilastollisesti valitsemalla mukaan vain keskimmäiset kvartiilit, mikäli aineisto on tarpeeksi laaja. Vertailukohteen puuttuminen on mahdollista, mikäli yritys toteaa sellaisen löytymisen olevan epätodennäköistä tai kohtuuttomien kustannusten takana. Tässä tapauksessa dokumentointia ei voida pitää puutteellisenä tai virheellisenä, mikäli asia on uskottavasti todennettu ja siirtohinnoittelumetodi on silti asianmukaisesti valittu. (Verohallinto 2007, 29–35.)

Siirtohinnoittelumenetelmän valinta riippuu luonnollisesti niin verosuunnittelun tavoitteista, kuin myös markkinaehtoisesta hintatasoista. Dokumentissa onkin esitettävä käytetyt laskelmat, joiden mukaan hinnoittelu on toteutettu. Koska tutkimuksen esimerkkitapaus koskee patenttia, on vertailukelpoisen liiketoimen löytäminen epätodennäköistä, mikäli tytäryhtiö ei lisensoi patenttia myös ulkopuoliselle. Vaikka perinteisiä hinnoittelumenetelmiä on pidettävä ensisijaisina, ovat immateriaalioikeuksien hinnoittelussa liiketoimivoittomenetelmät lähtökohtaisesti hyväksyttäviä. Liiketoimeen sisältyvät riskit tulisivat todennäköisesti olemaan määräävässä asemassa valitun menetelmän perusteissa. (Verohallinto 2007, 36–38.)

Yritysjärjestelyiden siirtohinnoittelussa on tilannetta käsiteltävä kokonaisuutena, eli tässä tapauksessa alkuperäisessä patentin luovutuksen siirtohinnoittelussa on otettava huomioon myös järjestelyn jälkeinen lisenssin siirtohinnoittelu. Mikäli siis lisenssin tuottamasta arvonlisästä merkittävä osa tuloutetaan tytäryhtiölle, tulisi apporti arvostaa tämän tulovirran mukaan, mikä taas vaikuttaa emoyhtiön laskennalliseen luovutusvoittoon. Mikäli taas emoyhtiön katsotaan kantavan liiketoimien suurimman riskin, olisi lisenssimaksun ja apportin arvon vastaavasti oltava pienempiä. Tämän vuoksi myös toimintoarviointi on tehtävä yritystasolla, eli konsernitason varojen, riskien ja niiden muutosten tarkastelu ei riitä. (Raunio & Gerdt 2011, 424.)

Lisenssin hinnoittelussa on huomioitava, että suurimman osan lisenssin kerryttämistä hyödyistä tulisi joka tapauksessa kertyä lisenssin saajalle, eli sitä ei voi hinnoitella niin, että vain tytäryhtiön liikevoitto maksimoituu. Tämä johtuu lisenssinsaajan suuremmasta riskistä patentin tuotteistamisessa. Yhdysvalloissa vakiintuneen peukalosäännön mukaan lisensoijalle kuuluisi vain $\frac{1}{3}$ – $\frac{1}{4}$ patentin tuottamasta arvonlisästä. Tämä kuitenkin riippuu sopimusosapuolten riskienjaosta ja niiden perusteltavuudesta. (Karjalainen & Raunio 2007, 170.)

Tutkimuksessa kuvatus kaltaisen verosuunnitteluun perustuva yritysjärjestely on erityisen herkkä poliittiselle riskille. Pienetkin muutokset yritys-, arvonlisä- tai osinkoverotuksessa voivat nopeasti heikentää järjestelyllä tavoiteltua etua ja tämän riskin tulisi olla huomioituna tytäryhtiön veloittamassa siirtohinnoittelussa, aivan kuten riippumaton yhtiökin sen tekisi. Patent Box parhaimmillaan pienentää yhtiöverotuksen puoleen, mikä on merkittävä kulu sijoitusten tuottolaskelmissa. Patent Box on kuitenkin erityisesti luotu veroetu, jonka tarkoituksena on houkutella patentti-intensiivisiä investointeja Iso-Britanniaan. Tällaiset verokokeilut voidaan myös nopeasti poistaa poliittisen ilmapiirin muututtua,

kuten kävi Suomessa vuosien 2013 ja 2014 tutkimus- ja kehitystoiminnan lisävähennykselle (Verohallinto 2014b). Kuten OECD:n ohjeissakin mainitaan, veroetujen tavoittelu on hyväksyttävä osa yritysten taloushallintoa. Tämä johtaa siihen, että koska kansainvälinen verokilpailu ei ole erityisen vakaa pohja pitkäaikaisille investoinneille, mahdollisen tuoton pitäisi realisoitua jo lyhyellä aikavälillä.

6 PATENT BOX-VÄHENNYKSEN TOTEUTUS

Vuodesta 2013 lähtien Iso-Britanniassa yhtiöt ovat voineet hakea veronkevennystä patentteihin perustuville voitoille ilmoitusluontoisesti. Patenttivoittojen efektiivinen veroaste on 10 %, mutta kevennys tulee voimaan portaittain. 2013 kevennyksestä sai 60 %, 2014 70 %, 2015 80 %, 2016 90 % ja 2017 eteenpäin kevennyksen saa kokonaisuudessaan. Veronkevennys on toteutettu yhtiön verotettavaan tulokseen tehtävällä ylimääräisellä Patent Box-vähennyksellä. (Finance Act 2012, Schedule 2.)

Veronkevennykseen oikeuttavien patenttien tulee olla rekisteröity joko Iso-Britannian patenttilakien mukaisesti, Euroopan patenttivirastossa tai jossakin Euroopan talousalueen jäsenmaassa, jonka patenttilainsäädäntö vastaa Iso-Britannian lakeja. Suomi on yksi kolmestatoista hyväksytystä jäsenmaasta, joten Suomessa rekisteröity ja Iso-Britannialaiselle yhtiölle siirretty patentti on oikeutettu kevennykseen. (HM Revenue & Customs 2016a.)

Kevennykseen oikeutettujen yhtiöiden kriteereistä ensimmäistä käsiteltiin jo toisessa luvussa. Yhtiön on oltava Iso-Britannian yhtiöverolain alainen, eli käytännössä yksityinen tai julkinen osakeyhtiö. Toisen kriteerin mukaan yhtiön on joko itse kehitettävä kyseinen patentti tai kuuluttava samaan konserniin patentin kehittäneen yhtiön kanssa ja aktiivisesti hallinnoitava patentin hyväksikäyttöä. Yksityinen rajatun vastuun osakeyhtiömuotoinen tytäryhtiö olisi yhtiöverolain alainen ja patentin ollessa kyseisen yhtiön nimissä aktiivinen hallinnointi käytännössä täyttyy. Yhtiön ei tarvitse hallita patentin käyttöä yksinoikeudella, riittää kun sillä on selkeä vastuu ja vaikutusvalta. (HM Revenue & Customs 2016a.)

Patentteihin liittyviin tuloihin lasketaan mukaan suoraan patentoitujen tuotteiden tulojen lisäksi myös sellaisten tuotteiden tulot, jotka eivät ole patentoituja, mutta jotka joko mahdollistavat patentoidun tuotteen käytön tai joiden hyödyntämiseen patentoitu tuote on erottamattomasti suunniteltu. Patentoitujen tuotteiden, tai niiden osien, jotka ovat suoraan korvattavissa vaihtoehtoisella tavalla, tuloista huomioidaan ainoastaan patentin tuoma arvonnisa. Iso-Britannian veroviraston esimerkkiohjeissa patentoimattoman tulostimen, jossa voi käyttää vain patentoitua mustekasettia, tulot ovat kokonaisuudessaan hyväksyttäviä Patent Boxiin. Sen sijaan patentoituun suojakaasupakettiin pakatun leivän tuloista pitää erottaa paketoinnin tuoma arvonnisa. (HM Revenue & Customs 2016a.)

Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavampia ovat lisenssi- ja muut käyttökorvaukset, joita patentin omistaja, eli tytäryhtiö, voi asiakkailtaan velottaa. Lähtökohtaisesti kaikki tällaiset tulot, jotka liittyvät hyväksytyjen patenttien käyttöoikeuksiin, voidaan rekisteröidä Patent Boxiin. Esimerkiksi tuotemerkkien käyttöoikeuksista saadut tulot eivät normaalisti kuulu näihin, mutta kiinteänä osana patentin käyttöoikeutta myös ne voidaan laskea mukaan. Mikäli tuotemerkki ei suoraan liity patenttiin pitää tuloista erottaa patentin ja tuotemerkin osat erilleen. Myös konsultointi-, huolto- ja asennuspalvelut ovat erillisiä tulovirtoja, joita ei voi rekisteröidä Patent Boxiin. (HM Revenue & Customs 2016a.)

On hyvä huomata, että Iso-Britannian veroviraston ohjeissa on erikseen mainittu, että erillisten holding- ja markkinointiyhtiöiden perustamista ja patenttien siirtoa ulkomailta Iso-Britanniaan ei voida pitää veronkiertona. Kevennettyyn verotukseen oikeuttavien tulojen keinotekoinen lisääminen sen sijaan on, eli siirtohinnoittelun tulisi vastata markkinahintaa niin apportisijoituksessa kuin lisenssimaksuissakin. (HM Revenue & Customs 2016a.)

Muita hyväksyttäviä patenttituloja tulee realisoinnista, vahingonkorvauksista ja vakuutuskorvauksista. Näidenkin tulee liittyä kiinteästi hyväksyttäviin patentteihin. (HM Revenue & Customs 2016a.)

Patentteihin liittyvän voitto-osuuden laskemiseen on käytettävissä kaksi eri metodologiaa; osittaminen (apportionment) ja jakaminen (streaming). Osittamisessa lasketaan ensin patenttitulojen osuus kaikista tuloista kaavalla:

$$\text{patenttitulot} * 100 / (\text{liikevaihto} - \text{rahoitustulot})$$

Seuraavaksi tilikauden tuloksesta erotetaan saatu prosenttiosuus. Tästä taas vähennetään niin sanottu rutiinituotto, eli oletettu tuotto jonka yritys saisi liiketoimista, joihin ei liity patenttia. Tämän on määriteltävä olevan 10 % vähennyskelpoisista kuluista, pois lukien lainanhoito-, tutkimus- ja kehityskulut (HM Revenue & Customs 2016a). Näin saadaan hyväksyttävä voitto-osuus. Mikäli yhtiön patentteihin liittyy vielä markkinointikelpoisia ominaisuuksia, jotka yhtiö olisi teoreettisesti valmis ostamaan erikseen, kuten liikearvoa (goodwill), vähennetään tämä laskennallinen tai todellinen osuus vielä hyväksyttävästä voitto-osuudesta. Tämä on tehtävä, vaikka emoyhtiö olisi tytäryhtiön ainut asiakas, edellyttäen, että emoyhtiö on tunnettu omalla alallaan. (HM Revenue & Customs 2016a). Tähän kohtaan voi valita myös pienhakemuskohtelun, mikäli hyväksyttävä voitto-osuus on alle 3 miljoonaa puntia eikä yhtiö ole neljänä edeltävänä vuonna vähentänyt laskennallisten markkinointikelpoisten ominaisuuksien osuutta. Tällöin sovelletaan pienempää

seuraavasta: sovelletaan yleistä 25 % vähennystä hyväksyttävään voitto-osuuteen tai yhden miljoonan punnan alarajaa. (HM Revenue & Customs 2016a.)

Toinen metodi patentteihin liittyvän voitto-osuuden laskemiseksi on jakaminen. Siinä yrityksen tulot ja menot jaetaan kahteen eri osioon riippuen siitä, liittyvätkö ne hyväksyttävihin patentteihin. Aluksi siis patentteihin liittyvät tulot lasketaan erikseen. Niistä vähennetään kyseisten tulojen hankkimisesta aiheutuneet vähennyskelpoiset menot. Myös nykyiset tutkimus- ja kehitysmenot otetaan huomioon, vaikka ne varsinaisesti liittyvätkin mahdollisiin myöhemmin rekisteröitäviin patentteihin. Jäännöksestä vähennetään tässäkin tapauksessa molemmat 10 % rutiinituotto, joka lasketaan patentteihin liittyneistä menoista sekä markkinointikelpoisten ominaisuuksien osuus. Näin on saatu hyväksyttävä voitto-osuus jakamalla. (HM Revenue & Customs 2016a.)

Kun lopullinen hyväksyttävä voitto-osuus on saatu selville, verotettavasta tuloksesta tehtävä ylimääräinen Patent Box-vähennys lasketaan kaavalla (HM Revenue & Customs 2016a):

hyväksyttävä voitto-osuus * vuosikerroin * (yhtiöveroprosentti – patenttitulojen veroprosentti) / yhtiöveroprosentti

Kirjoitushetkellä Iso-Britannian yhtiöveroprosentti on 20, patenttitulojen 10 ja vuosikerroin 90. Verosuunnittelun kannalta Patent Box-järjestelmä on varsin hankalasti ennustettava, johtuen lähinnä laskennallisten markkinakelpoisten ominaisuuksien määritelmästä. Pienellä yrityksellä tämä ei varsinaisesti ole ongelma, mutta kun emo- ja tytäryhtiöiden välillä alkaa liikkua tietoa potentiaalisista asiakkaista ja kilpailijoista tai brändiarvoa alkaa kertyä, niin näiden arvostaminen immateriaalisten oikeuksien siirtohinnoitteluperiaatteiden mukaan muuttuu ongelmalliseksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa tarkasteltiin Iso-Britannialaisen Patent Box-vähennyksen hyväksikäyttöön vaikuttavia tekijöitä suomalaisen yhtiön verosuunnittelun näkökulmasta. Aluksi käsiteltiin kansainvälisen verotuksen perusteita universaaleista periaatteista yksittäiseen valtioiden väliseen verosopimukseen. Oleellisin havainto oli huomioitavien normien jakautuminen useisiin eri lakeihin, asetuksiin ja sopimuksiin, vaikka EU:n ja OECD:n kaltaiset kansainväliset järjestöt ovatkin luoneet ylikansallisia rakenteita vero-oikeuteen.

Verosuunnittelun ja veronkierron välinen rajaveto saattaisi olla ongelma alkuperäisen tutkimusasetelman suhteen. Vaikka eri valtioiden tarkoituksella luotuja verohoukuttimia voi hyödyntää kansainvälisessä verosuunnittelussa, tulisi sen perustua todelliseen liiketaloudelliseen toimintaan. Mikäli suomalainen emoyhtiö olisi isobritannialaisen tytäryhtiön ainut asiakas, voisi järjestelyn tulkita helposti keinotekoiseksi. Patentin markkinointi ulkopuolisille asiakkaille parantaisi tytäryhtiön olemassaolon liiketaloudellista perustetta ja näin hälventäisi mahdollisuutta tulkita järjestely veronkierroksi.

Iso-Britanniaan sijoittuvan tytäryhtiön yhtiömuodon valinnassa auttaa tavoitteiden määrittely etukäteen. Mikäli alkuasetelman mukaisesti haluaisi luoda hallinnollisesti kevyen, verovapaata osinkoa jakavan ja yritysverotuksen piiriin kuuluvan juridisen henkilön, jäisi käyttökelpoisimmaksi vaihtoehdoksi yksityinen rajatun vastuun yhtiö. Samalla tuli ilmi Iso-Britannian yhtiölainsäädännön keveys suomalaiseen verrattuna. Parhaiten tämä ilmeni yhtiön toimivan hallituksen mahdollisuudessa hyväksyä apportin arvo ilman ulkopuolista lausuntoa.

Pohdinta patentin siirrosta tytäryhtiölle mahdollisimman kevein veroseuraamuksin osoitautui hankalaksi osa-alueeksi. Suurimmat ongelmat olivat liiketoimintasiirron vaatimukset sekä patentin liikearvon määrittäminen. Yksittäinen patentti ei ole riittävä liiketoimintakokonaisuudeksi, ja sen siirto Suomen ulkopuolelle realisoisi joka tapauksessa siirtävän yhtiön verotuksen. Samoin patentin käyvän arvon määrittely, joka siis vaikuttaa apporttisiirrosta johtuvaan verotettavaan tuloon, on erityisen monimutkaista. Asiaan vaikuttavat kirjanpitoarvo, tulonodotukset, riskienjako ja tavoiteltava tulos eri osapuolille.

Siirtohinnoittelun keskeinen asema yritysjärjestelyissä tuli selkeästi esiin tutkimuksen edetessä. Se on huomioitava varallisuuden siirrossa tytäryhtiölle ja sitä kautta tytäryhtiön pääomassa. Lisenssin hinnoittelu riippuu alkuperäisestä patentin arvostamisesta sekä

riskienjaosta, ja Patent Box-vähennyksen saaminen edellyttää siirtohinnoitteludokumentaatiota. Immateriaalioikeuksien hinnoittelussa vertailukohteiden puute voisi mahdollistaa laajankin vaihteluvälin käytön, kunhan sen vain perustelee liiketaloudellisesti uskottavasti.

Lopuksi Patent Box-vähennyksen erityiset vaatimukset voisivat heikentää sen arvoa verosuunnittelun välineenä. Laskennalliset rutiinituotot ja markkinointikelpoiset ominaisuudet voivat merkittävästi pienentää vähennyskelpoista osuutta. Samalla vaatimus siirtohinnoitteludokumentaatiosta Patent Box-hakemuksen yhteydessä teettäisi ylimääräistä työtä, joka taas vähentäisi saavutetun veroedun hyötyä. Yksi suurimmista ongelmista Patent Boxin kaltaisissa verohoukutinjärjestelyissä on niihin väistämättä liittyvä poliittinen riski.

Tutkimuksen ollessa vielä kesken Iso-Britanniassa muutettiin verolainsäädäntöä siten, että 1.8.2016 lähtien uusia patenteja ei enää hyväksytä Patent Box-järjestelmään. Tämä on merkittävää siksikin, että järjestelmä olisi astunut täysimääräisesti voimaan vasta vuonna 2017, eli poliittinen tempoilu asettaa kaikki tulevatkin järjestelyt kyseenalaisiksi. Lisäksi Iso-Britannian mahdollinen ero Euroopan unionista saattaa asettaa olemassa olevat verosopimukset uudelleentarkasteltaviksi. Tutkimuksen hyödynnettävyys on siis tosiasiallisesti täysin olematon.

Todellisten esimerkkitapausten puute osoittautui tutkimuksen edetessä ongelmaksi. Siirtohinnoittelun ja mahdollisen saavutettavan verohyödyn esimerkinomainen laskeminen olisi parantanut havainnollisuutta, vaikkakaan ei hyödynnettävyyttä. Samalla yksi tarkkaan eritelty esimerkkitapaus olisi mahdollistanut eri maiden vastaavien verohoukuttimien keskinäisen vertailun, mikä olisi ollut luonut tarpeen useille jatkotutkimuksille.

LÄHTEET

Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501.

Companies Act 2006. Viitattu 20.1. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>

Department for Business, Innovation & Skills (DBIS) 2011. A guide to legal forms for business. Viitattu 4.8. <https://www.gov.uk/government/publications/legal-forms-for-business-a-guide>

EPO & OHIM 2013. Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union. Viitattu 19.1. <http://www.epo.org/service-support/publications.html#id=87>

Feenschreiber, R., McNeill, F. & Kent, M. 2012. Wiley Corporate F and A: Transfer Pricing Handbook: Guidance for the OECD Regulations. Hoboken, N.J.: Wiley.

Finance Act 2012. Viitattu 25.2. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/14/contents/enacted>

Financial Reporting Council (FRC) 2015. FRS 102 - The Financial Reporting Standard applicable in the UK and Republic of Ireland. Viitattu 3.3.2016. <https://www.frc.org.uk/Our-Work/Publications/Accounting-and-Reporting-Policy/FRS-102-The-Financial-Reporting-Standard-applicable.pdf>

Government Digital Service (GDS) 2016. VAT registration. Viitattu 23.9. <https://www.gov.uk/vat-registration>

Helminen, M. 2016a. EU-vero-oikeus. Helsinki: Talentum Media Oy.

Helminen, M. 2016b. Kansainvälinen verotus. Helsinki: Talentum Media Oy.

HM Revenue & Customs 2016a. Corporate Intangibles Research and Development Manual. Viitattu 12.8. <https://www.gov.uk/hmrc-internal-manuals/corporate-intangibles-research-and-development-manual>

HM Revenue & Customs 2016b. International Manual. Viitattu 24.8. <https://www.gov.uk/hmrc-internal-manuals/international-manual/intm410000>

Honkamäki, T. & Pennanen, M. 2010. Yritysjärjestelyjen käsikirja – kirjanpito, verotus ja yhtiö-oikeus. Helsinki: Talentum Media Oy.

Immonen, R. 2014. Yritysjärjestelyt. Helsinki: Talentum Media Oy.

Jaakkola, R., Laaksonen, S., Nikula, T., Palmu, M., Paronen, V., Sandelin, E. & Vasenius, S. 2012. Siirtohinnoittelu käytännössä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Karjalainen, J. & Raunio, M. 2007. Siirtohinnoittelu. Helsinki: WSOYpro.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

Knuutinen, R. 2012. Verosuunnittelua vai veron kiertämistä: verosuunnittelun ja veron kiertämisen välinen rajanveto tuloverotuksessa. Helsinki: Talentum Media Oy.

Koivuneva, J. 2014. Markkinaehtoisen hinnan standardin ja käyvän markkina-arvon (IFRS) standardin väliset erot aineettomien arvonnäytetyksessä. Verotus 64. 285–293.

Laaksonen, S. & Anttila, T. 2007. Uudet siirtohinnoittelun dokumentointia koskevat säännökset. Verotus 57. 31–43.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360 (EVL).

Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558 (VML).

Myrsky, M. & Linnakangas, E. 2009. Kansainvälinen henkilö- ja yritysverotus. Helsinki: Talentum Media Oy.

OECD 2010. OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2010. Pariisi: OECD Publishing. Viitattu 16.2. <http://dx.doi.org/10.1787/tpg-2010-en>

OECD 2014. Guidance on Transfer Pricing Aspects of Intangibles, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. Pariisi: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264219212-en>

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624 (OYL).

Penttilä, S. 2015. Siirtohinnoittelua koskevat oikeuskäytännön linjaukset. Verotus 65. 120–140.

PÖYTÄKIRJA Suomen tasavallan hallituksen sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen välillä Lontoossa 17 päivänä heinäkuuta 1969 allekirjoitetun sekä Lontoossa 17 päivänä toukokuuta 1973, 16 päivänä marraskuuta 1979, 1 päivänä lokakuuta 1985 ja 26 päivänä syyskuuta 1991 allekirjoitetuilla pöytäkirjoilla muutetun, tulon ja omaisuuden kaksinkertaisen verotuksen sekä veron kiertämisen estämistä koskevan sopimuksen muuttamisesta. (Pöytäkirja 63/1997). Viitattu 21.1. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1997/19970063/19970063_2

Raunio, M. & Gerdt, E. 2011. Liiketoimintamallin uudelleenjärjestely siirtohinnoittelun näkökulmasta. Verotus 61. 420–428.

Suomen Tasavallan hallituksen ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistyneen Kuningaskunnan hallituksen välinen SOPIMUS tulon ja omaisuuden kaksinkertaisen verotuksen sekä veron kiertämisen estämiseksi. (Sopimus 2/1970). Viitattu 20.1. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1970/19700002/19700002_2

Tuloverolaki 30.12.1992/1535 (TVL).

Varainsiirtoverolaki 29.11.1996/931.

Weckström, J. 2015a. Veron kiertämisen tunnistaminen, osa I. Verotus 65. 385–400.

Weckström, J. 2015b. Veron kiertämisen tunnistaminen, osa II. Verotus 65. 507–517.

Verohallinto 2007. Siirtohinnoittelun dokumentointi. Viitattu 23.8. [https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Siirtohinnoittelun_dokumentointi\(10053\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Siirtohinnoittelun_dokumentointi(10053))

Verohallinto 2010. Palvelujen ulkomaankaupan arvonlisäverotus 1.1.2010 alkaen. Viitattu 18.2. https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisäverotus/Palvelujen_ulkomaankaupan_arvonlisäverot

Verohallinto 2014a. Arvonlisäverovelvollisen opas. Viitattu 20.6. https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisäverotus/Arvonlisäverovelvollisen_opas

Verohallinto 2014b. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisävähennys. Viitattu 23.8. https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Tutkimus_ja_kehittamistoiminnan_lisavahe

Verohallinto 2015. OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden päivitykset tulkintalähteinä. Viitattu 23.8. [http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Kansainvalinen_verotus/OECDn_siirtohinnoitteluohjeiden_päivityk\(39302\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Kansainvalinen_verotus/OECDn_siirtohinnoitteluohjeiden_päivityk(39302))